

ХРОНІКА

МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ “XVIII СХОДОЗНАВЧІ ЧИТАННЯ А. КРИМСЬКОГО ДО 95-РІЧЧЯ ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ОМЕЛЯНА ПРИЦАКА” (Київ, Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського, 17–18 жовтня 2014 р.)

17–18 жовтня 2014 р. в Інституті сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України в Києві пройшла щорічна Міжнародна наукова конференція “XVIII Сходознавчі читання А. Кримського”, присвячена ювілею видатного вченого-сходознавця Омеляна Йосиповича Прицака (1919–2006).

Урочисте відкриття конференції відбулося 17 жовтня вступним словом керівника Інституту сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України **О. В. Богомолва**. Олександр Вікторович привітав учасників конференції з 95-річним ювілеєм науковця, особливо підкресливши ту роль, яку відіграв іноземний член Національної академії наук України Омелян Прицак у створенні Інституту сходознавства ім. А. Ю. Кримського, першим та багаторічним директором якого він був. О. В. Богомолв нагадав присутнім про складний науковий шлях знаного тюрколога, українознавця, мовознавця, історика, організатора науки, який ніколи не забував, звідки він родом. І якому також завдячують своєю появою Уральсько-алтайське товариство, Постійна міжнародна алтаїстична конференція, Український науковий інститут Гарвардського університету, Міжнародна асоціація українців. Щорічні сходознавчі читання А. Кримського в Києві теж були започатковані не без його участі. Свій виступ О. В. Богомолв закінчив словами Омеляна Йосиповича про нерозривність зв'язків України зі світом Сходу.

Далі робота конференції продовжилася пленарною частиною “Омелян Прицак та світове сходознавство” та засіданнями секцій: “Кочові соціуми на євразійському просторі”, “Релігійно-філософські вчення та сакральні тексти Сходу”, “Стародавні та середньовічні цивілізації Сходу”, “Мови та культури Сходу”, “Сучасний Схід у новому безпековому середовищі”.

З доповіді **С. О. Біляєвої** “О. Прицак та нове бачення історії Південної України (теоретико-методологічні витоки)” наукова громадськість дізналася про участь Омеляна Прицака у початках створення власної концепції історії нашої країни, що спиралася на археологічні дослідження й уже не мала упередженості радянських часів. Його новий, свіжий погляд з багатьох питань був поштовхом для подальших досліджень та висновків українських археологів. У своєму виступі “Агатангел Кримський: учень та вчитель” **О. Д. Василюк** згадала не тільки про ту велику роль, яку відіграла зустріч з академіком А. Ю. Кримським у долі його молодого аспіранта Омеляна Прицака, а й про вчителів самого Агатангела Юхимовича, які щиро бажали, щоб їхні учні були гідними продовжувачами їхньої наукової справи. **Ю. М. Кочубей** доповів про життя в післявоєнні роки вченого та видатного караїмського діяча С. М. Шапшала (1873–1961), який відіграв значну роль у збереженні караїмської культури. Написані та видані ним роботи цього періоду, а особливо участь у створенні “Караїмсько-російсько-польського словника”, мали неабияке значення для розвитку тюркологічної науки. Свою доповідь «Список “Подорожі патріарха Макарія” з архіву О. Прицака та його місце в рукописній традиції пам'ятки» **Ю. І. Петрова** присвятила історії появи та вивчення цього манускрипту в Україні,

констатувавши, що київський список являє собою цілковито окрему редакцію рукопису Павла Алепського, з найбільшими відмінностями. Це становить інтерес не тільки з точки зору виявлення додаткових фрагментів, а й інтерпретацій його переписувачів або замовників і дає цінний матеріал для лінгвістичного дослідження сирійського діалекту XVII–XVIII століть. Особисте спілкування з О. Пріцаком дозволило **В. С. Рибалкіну** стверджувати, що працю “Походження Русі” він вважав головною справою свого життя. У своїй доповіді «Біля витоків “Opus magnum”» Валерій Сергійович проаналізував вплив робіт М. Грушевського, початки та періоди зацікавленості академіка О. Пріцака питанням походження України-Руси. Дослідник наголосив, що введення в обіг Омеляном Йосиповичем стародавніх арабських джерел, які свого часу не були використані М. Грушевським, значно збагатили вивчення проблеми. Й видання спеціального тому “Походження Русі” з арабськими першоджерелами є нагальною потребою, оскільки саме вони дали поштовх для написання всієї праці. **І. В. Валяк** презентувала свою книгу про Дмитра Чижевського, зробивши доповідь “Омелян Пріцак та Дмитро Чижевський: історія написання спогадів та епістолярна спадщина”, в якій розповіла про довгі роки листування двох непересічних представників української науки. Завершив пленарне засідання виступ **Л. Д. Пріцак** “Інтелектуальна біографія Омеляна Пріцака”, який є фрагментом великої роботи, присвяченої її чоловікові та вчителю.

Секція “Кочові соціуми на євразійському просторі” проходила під головуванням **О. Б. Бубенка**, який зробив доповідь на тему “Центральноазійські мотиви у килимарських традиціях Центральної України”. Виступи учасників присвячувалися: політогенезу аланів у епоху варварських королівств (**С. І. Дубчак**); потойбічному світу в уявленнях середньовічних кипчаків (**Я. В. Пилипчук**); проблемі ідентифікації літописної Сальниці, тобто місця вирішальної битви руських військ з половцями 27 березня 1111 р. (**О. О. Роменський**); питанням про керування монгольським військом під час західної кампанії Чингізидів у 1236–1242 рр. (**С. М. Омаров**); західним межам розповсюдження золотоординських монет XIV ст. (**Г. А. Козубовський**); повідомленням арабських істориків XIII–XV ст. про дипломатичні контакти між Халіфатом і монголами на початку XIII ст. (**А. В. Кожушко**); турецьким та єврейським колоніям на Півдні України у XVIII–XIX ст. за матеріалами Державного архіву Одеської області (**Н. М. Зуб**); працям військового сходознавця Л. Ф. Костенка як джерелу до вивчення Центральної Азії другої половини XIX ст. (**О. П. Хаєцький**).

Під час роботи секції “Релігійно-філософське вчення та сакральні тексти Сходу” (голова **С. В. Капранов**) були заслухані доповіді: про долю середньовічних буддистських рукописів у сучасному світі (**О. Д. Огнева**); про “Дібія Упадеш” короля Прітхві Нараяна (XVIII ст.) як сакральний текст (**Д. Є. Марков**); про порівняльний аспект двох релігійно-реформістських організацій Індії 2 пол. XIX ст. – бенгальської Брахмо самадж та пенджабської Ар’я самадж (**Ю. С. Філь**); про південне крило “Брахмо самаджу” у 1880–1910 рр. (**М. М. Усольцева**); про Йосифа Флавія і канон Септуагінти (**В. В. Приймаченко**); про “Живий Коран” турецьких алавітів в умовах сучасного суспільства (**М. Годзінська**); про два ібадитські твори щодо споконвічності / утвореності Корану (**Д. А. Радівілов**); про виправдання тілесних покарань за адюльтер в сучасних тлумаченнях Корану (**Д. В. Шестопалець**); про традиції і новачі імператорського рескрипту про освіту як сакральний текст (**С. В. Капранов**).

Плідно працювала і секція “Мови та культури Сходу”, яка проходила під головуванням **О. О. Хамрая** та охоплювала різноманітні сфери мовної та культурної проблематики народів Сходу. Її учасники зробили доповіді на теми: тюркомовна термінологія в описах традиційного костюма маріупольських греків наприкінці XIX – на початку XX ст. (**М. А. Араджионі**); явище сакралізації в турецькій лінгвокультурі (**І. Л. Покровська**); вестернізація сучасної в’єтнамської мови (**В. А. Мусійчук**);

тюркомовні християни України: минуле та сьогодення (**І. П. Юзвяк**); ідіоматичні антонімічні конотації в японських дієсловах як ситуативні знаки (**І. М. Юдкін-Рипун**); образ Китаю в медійних текстах Гонконгу (**Є. В. Гобова**); шумерська мова – ностратична, сино-кавказька чи аустрична? (**В. А. Храновський**); роль давньоіндійських фонетичних уявлень у формуванні сучасної фонетичної терміносистеми (**О. О. Хамрай**).

Роботу секції “Стародавні та середньовічні цивілізації Сходу” було поділено на два етапи, перший з яких очолив **М. О. Тарасенко**, другий – **А. І. Колесніков**. Цікаві доповіді виголосили: **В. С. Артюх** (“До питання протописемності на території України”); **О. А. Заплетнюк** («Амарнські прикордонні стели “раннього проголошення”: історичне значення та переклад»); **К. Ю. Масалова** (“Глава 137А давньоєгипетської Книги мертвих: переклад і коментарі”); **А. Л. Зелінський** (“Характер стосунків Птолемея II з одним із синів Таїс Афінської”); **О. І. Зубова (Павлова)** (“Парадигми астрального символізму в Текстах Пірамід”); **А. Б. Зубов** (“Релігія Стародавнього Єгипту як духовне явище в динаміці розвитку релігійних ідей та як об’єкт релігійного дискурсу”); **М. О. Тарасенко** (“Фрагмент мумійної кришки AP-227 із колекції Львівського музею історії релігії”); **Г. В. Вертієнко** (“Що за зброя у *фраваші* (яшт 13, 45–46)?”); **А. І. Колесніков** (“Топографія християнських епархій Східного Ірану та Хорасану в III–VII ст.”).

На секції “Сучасний Схід у новому безпековому середовищі”, яку очолив **Б. П. Яценко**, змогли бути присутніми не всі заявлені доповідачі. Серед найцікавіших питань, порушених у доповідях, хотілося б відзначити: права і свободи людини в сучасному мусульманському дискурсі (**Д. А. Радівілов**); трансформація сучасної безпекової архітектури на Близькому Сході (**Р. К. Петюр**); економіка знань у країнах Східної Азії (**Б. П. Яценко**).

Також 18 жовтня, в рамках XVIII Сходознавчих читань А. Кримського, в приміщенні Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського відбувся круглий стіл “Китайська література в Україні”. Учасники круглого столу обговорили проблеми перекладу китайських авторів українською мовою та інші нагальні питання.

За результатами роботи конференції було видано збірку тез. У заході взяли участь дослідники з кількох держав (Україна, Росія, Польща, Азербайджан). Можна констатувати, що запропонований Омеляном Йосиповичем Пріцаком багато років тому формат конференції, що охоплює різнобічні питання українського сходознавства, виправдовує себе. І це ще раз довели XVIII Сходознавчі читання А. Кримського, присвячені його ювілею.

О. Д. Василюк